

NT2-CAHIER

VOLKSVERHALEN

Sprookjes en andere volksverhalen
in de NT2-les

Wilmy van Ulft

Boom

VOORWOORD - WAAROM DIT NT2-CAHIER?

Volksverhalen worden over de hele wereld verteld. Er zullen weinig mensen zijn die zich geen enkel sprookje of ander volksverhaal herinneren uit hun jeugd. Of op z'n minst delen ervan. En hoewel elke cultuur en elke tijd zijn eigen verhalen kent, zijn de thema's en motieven van sprookjes en andere volksverhalen verrassend internationaal en tijdloos.

Nadat ik in 2024 de volksverhalenbundel voor NT2-leerders *Wie steekt de draak?* had geschreven, kreeg ik van docenten soms de vraag: 'Maar wat kun je in de les dan doen met die volksverhalen?' En opmerkingen als: 'Leuk boekje, maar ik lees niet zo vaak een verhaal voor in de klas.'

Ik was zelf al langer op zoek naar manieren om sprookjes en andere volksverhalen te gebruiken in de les. Het zijn vaak rijke teksten, ze lenen zich goed voor zowel lezen, luisteren, spreken als schrijven, je kan er op alle niveaus mee werken en ze vormen een welkome afwisseling op de teksten over het dagelijks leven (boodschappen doen, naar de dokter, met de bus) die cursisten veelal voorgeschoteld krijgen. Ik merk dat cursisten vaak enthousiast worden als ze een verhaal (of iets uit een verhaal) herkennen en dan soms ook graag zelf hun versie van het verhaal willen vertellen. Redenen genoeg dus om het werken met sprookjes en andere volksverhalen in de NT2-les eens wat verder uit te diepen.

Dit cahier laat zien hoe je sprookjes en andere volksverhalen kunt inzetten in de NT2-les. Het bevat meer dan twintig praktische werkvormen en een aantal werkbladen waarmee je als docent direct aan de slag kunt. Veel plezier!

Wilmy van Ulft, 2026

Over de auteur

Wilmy van Ulft is antropoloog en docent Nederlands als tweede taal. Daarnaast werkt zij mee aan de Volksverhalenbank van de Lage Landen van het Meertens Instituut in Amsterdam. In 2024 schreef zij voor Boom de verhalenbundel *Wie steekt de draak?* met daarin twintig Nederlandse volksverhalen op A1-, A2- en B1-niveau.

INHOUD

INLEIDING	8
1 Volksverhalen	8
2 Soorten volksverhalen	10
3 De opbouw van een verhaal	11
4 Meer over volksverhalen	12
5 Waarom volksverhalen gebruiken in de NT2-les?	15
6 Hoe gebruik je dit cahier?	17
WERKVORMEN, IDEEËN EN ACTIVITEITEN	21
Deel 1: Sprookjes luisteren, lezen en vertellen	22
- Luister maar... – Luisteren naar een sprookje of ander volksverhaal, zomaar...	22
- Assepoester gaat trouwen – Een verhaal om over te praten of discussiëren	25
- Een plaatje zegt meer dan duizend woorden – Sprookje in beeld vatten	27
- Meevertelverhaal – Een verhaal met eigen inbreng	31
- Er was eens... – Een sprookje presenteren	35
- Tijger in de val – Een sprookje of ander volksverhaal verfilmen	38
Deel 2: Verhalen maken of reconstrueren	44
- Klasse(n)werk – Klassikaal een sprookje verzinnen	44
- Dictoglos – Een sprookje reconstrueren	48
- Dat verhaal ken ik! – Reconstructie van een bij de cursist bekend sprookje of ander volksverhaal	52
- Praatplaatjes – Werken met verhaalkaarten	56
- Rollen maar! – Werken met verhaaldobbelstenen	61
- Met een beetje hulp – Werken met schrijfprompts	64
- Schermpje, schermpje in mijn hand... – Een AI-sprookje maken	66
Deel 3: Werkvormen rondom een verhaal	72
- De wonderjas – Woordherkenning met <i>De wonderjas</i>	72
- Koude ... – Gatentekst <i>Koude voeten</i>	75
- Hoeveel geitjes? – Getallen t/m 20 oefenen met <i>De wolf en de 7 geitjes</i>	78

- Slim, met kleine oogjes en een lange, dunne staart – Uiterlijk en karakter beschrijven met een fabel	80
- Zoek de verschillen – Twee versies van een verhaal vergelijken	83
- Lang geleden... – Verleden tijd oefenen met <i>Roodkapje</i>	86
- Er een slag naar slaan – Sprookjesachtig vliegenmeppen	88
- Het wachtwoord van de draak – Grammaticale kennis inzetten om de prinses te bevrijden	91
- De grote boze wolf – Spelen met bijvoeglijke naamwoorden	94

DANKWOORD **97**

BIBLIOGRAFIE/BRONNEN **98**

 Op www.nt2school.nl vind je:

- WERKBLAD *Assepoester* - A2 - praten over het huwelijk (docent)
- WERKBLAD *De biet* - A1 - meevertelverhaal (docent)
- WERKBLAD *Schrijfprompts* - A2 - Kies een schrijfprompt en schrijf een verhaal
- WERKBLAD *Het sprookje van een rijke koning* - A2 - schrijfprompt (docent)
- WERKBLAD *Het sprookje van de rijke koning* - A2 - schrijfprompt
- WERKBLAD *De wonderjas* - Alfa/A1 - verhaal (docent)
- WERKBLAD *De wonderjas* - Alfa/A1 - woordenkaart
- WERKBLAD *Woordenkaart* - leeg
- WERKBLAD *Koude voeten* - Alfa/A1 - gatentekst (docent)
- WERKBLAD *Koude voeten* - Alfa/A1 - gatentekst
- WERKBLAD *De wolf en de zeven geitjes* - Alfa/A1 - getallen tot twintig (docent)
- WERKBLAD *Het meisje en de koning* - A1 - zoek de verschillen (docent)
- WERKBLAD *Het meisje en de koning* - A1 - zoek de verschillen
- WERKBLAD *De vis met de bel* - B1 - zoek de verschillen (docent)
- WERKBLAD *De vis met de bel* - B1- zoek de verschillen
- WERKBLAD *Roodkapje* - A2
- WERKBLAD *Roodkapje* - A2 - gatentekst verleden tijd
- WERKBLAD *Het wachtwoord van de draak* - B1 - verhaal (docent)
- WERKBLAD *Het wachtwoord van de draak* - B1 - zinnen maken

- Video *Tijger in de val*

INLEIDING

De mens is een verhalenverteller. Verhalen vertellen zit ons in het bloed. Kinderen beginnen er al vroeg mee (*en toen, en toen, en toen*). We vertellen elkaar continu verhalen, soms zelfs zonder dat we het doorhebben. Verhalen van vandaag en lang geleden, grappige, spannende, verdrietige verhalen, sterke en sappige verhalen, waargebeurd of niet.

Verhalen vertellen heeft een functie. Verhalen kunnen emoties oproepen en verbinding creëren; denk bijvoorbeeld aan de verhalen die telkens opnieuw verteld worden in een familie of vriendengroep. En over het algemeen onthouden we een verhaal beter en gemakkelijker dan droge, feitelijke informatie. Via verhalen delen we ervaringen, wisselen we kennis en informatie uit, proberen we elkaar te overtuigen, te waarschuwen, te inspireren of te vermaken.¹ *Storytelling* wordt niet voor niets veel gebruikt in marketing en communicatie.

1 Volksverhalen

In dit cahier focussen we op een specifiek type verhaal, namelijk het volksverhaal. Hiertoe behoren ook de sprookjes. Deze volksverhalen zijn internationaler en tijdlozer dan je misschien zou denken.

Wat is een volksverhaal?

Overal ter wereld worden volksverhalen verteld. Een volksverhaal is een mondelinge overlevering; een verhaal dat voor langere of kortere tijd mondeling tussen (groepen) mensen circuleert. Daar moet gelijk bij gezegd worden dat volksverhalen niet uitsluitend mondeling worden overgedragen. Ze zijn ook terug te vinden in de schriftelijke overlevering, van almanakken, centsprenten, sprookjesboeken, kranten en romans tot internet en sociale media. Er bestaat een continue wisselwerking tussen geschreven en mondeling overgeleverde verhalen. Een aantal kenmerken is echter belangrijk. Zo is bij een volksverhaal over het algemeen niet bekend wie de auteur is, wie het verhaal ooit voor het eerst vertelde of waar en wanneer het verhaal precies is ontstaan. Meestal

¹ Marco Holmer, *Professioneel vertellen* (2010, 3e druk 2020). Bremen, Die Geschichtenfabrik, p. 13-15 en input Theo Meder

is er ook niet één auteur of één ontstaansmoment, want volksverhalen veranderen voortdurend. Ze passen zich aan aan de tijd en cultuur waarin ze verteld worden en elke verteller geeft er zijn eigen draai aan. Desondanks zijn de thema's en motieven van volksverhalen behoorlijk universeel en tijdloos.

Sommige volksverhalen, of elementen van verhalen, komen we op meerdere continenten tegen. Het verhaal van *Roodkapje* wordt in heel West-Europa, maar bijvoorbeeld ook in Syrië verteld. Mensen kennen het daar als *Layla en de wolf*. Sommige verhalen en verhaalelementen doen al eeuwen de ronde. Zo kennen wij *Assepoester* vooral van *De Sprookjes van Moeder de Gans* van Charles Perrault (Frankrijk, 1697), maar er bestaat een veel ouder Grieks-Egyptisch verhaal, opgetekend door de Griekse geschiedschrijver Strabo in de eerste eeuw voor Christus, waarin het gegeven van het verloren schoentje een rol speelt². Zie het kader voor het verhaal.

Zoomen we een beetje uit: het gegeven van de underdog die uiteindelijk aan het langste eind trekt vinden we haast wereldwijd terug in volksverhalen; van de arme Aladdin uit Duizend-en-één-nacht, die rijk wordt en met de prinses trouwt dankzij een wonderlamp, tot de langzame, maar listige schildpad die de snelle haas overwint.³

Rhodopis, Assepoester in de oudheid

In zijn *Geographica* vertelt Strabo over de mooie courtisane Rhodopis, wiens sandaal door een adelaar werd weggegrist terwijl ze aan het baden was. De adelaar (of arend) droeg de sandaal naar Memphis en liet hem in de schoot van de koning vallen. De koning wilde weten van wie die fraaie sandaal was en stuurde bedienden door heel Egypte om de eigenaresse te vinden. Rhodopis werd in Naucratis gevonden en naar de koning gebracht. Toen hij haar schoonheid zag, vroeg hij haar ten huwelijk. (Strab. 17.1)⁴

² Wikipedia Rhodopis en E. Ackermann en Uta Anderson, *Van goden en mensen. Griekse sprookjes, mythen en legenden* (2004). Rijswijk, Uitgeverij Elmar, p. 50.

³ - A.J. Dekker, J. van der Kooi, Theo Meder, *Van Aladdin tot Zwaan kleeft aan. Lexicon van sprookjes: ontstaan, ontwikkeling, variaties* (1997). Nijmegen.
- <https://meertens.knaw.nl/onderzoek/frequently-asked-questions/vragen-over-volksverhalen/>
- Theo Meder: *Wieg in het water. Volksverhalen en Vertelcultuur in de Lage Landen*. Gorredijk, Sterck en De Vreese. Te verschijnen in 2026.

⁴ <https://medusaarchive.omeka.net/exhibits/show/biographies/rhodopis>, Ackermann en Anderson, *Van goden en mensen*, p. 50.

2 Soorten volksverhalen

Een volksverhaal is, kort gezegd, een verhaal dat mondeling circuleert of circuleerde. Binnen dit brede begrip ‘volksverhaal’ zijn veel verschillende verhaalgenres te onderscheiden. Hieronder worden er een aantal besproken.⁵

Sprookjes

Sprookjes zijn relatief lange volksverhalen met een duidelijke opbouw (begin, climax en einde). Ze spelen zich meestal af lang, lang geleden in een onbekend land ver van hier. De personages in het verhaal zijn eendimensionaal (goed/slecht, vlijtig/lui, slim/dom) en vaak naamloos (de prins, de reus, de stiefmoeder). Als ze wel een naam hebben, dan is dat een eenvoudige naam of een bijnaam (Hans en Grietje, Sneeuwwitje). Het verhaal volgt in de regel een vast stramien. De held of heldin beleeft een avontuur, moet raadsels of een probleem oplossen en/of tegenstanders verslaan en overwint uiteindelijk. Sprookjes eindigen doorgaans positief en niet zelden met een bruiloft. Ze zijn bedoeld om te vermaken en iedereen weet: dit is pure fantasie.

Sagen

Sagen spelen zich, in tegenstelling tot sprookjes, af op een bepaalde plaats of in een bepaalde regio en op een bepaald moment in de tijd. Denk bijvoorbeeld aan de verhalen over de reuzen Ellert en Brammert die de Drentse heide onveilig maakten. Of het verhaal over de zeemeermin van Westenschouwen. Wat overigens niet wegneemt dat we hetzelfde verhaal op verschillende plaatsen kunnen tegenkomen. Sagen kunnen kort en fragmentarisch zijn. Ze kennen niet altijd zo’n mooie verhaalopbouw als een sprookje. Sagen eindigen vaak in mineur en bevatten veel angstaanjagende, bovennatuurlijke elementen. Geliefde onderwerpen zijn bijvoorbeeld hekserij, spokerij, weerwolven, duivels, rovers, witte wieven en diepe wateren waarin van alles verdwijnt. Sagen werden vroeger meestal als waarheid verteld: door vertellers en luisteraars werden ze ervaren als non-fictie.

Legendes

In legendes is een belangrijke rol weggelegd voor heiligen, Maria, Jezus of een heilig/religieus voorwerp, zoals een heiligenbeeldje, bijbel of hostie.

⁵ - Ton Dekker, Jurjen van der Kooi & Theo Meder, *Van Aladdin tot Zwaan Kleef Aan. Lexicon van sprookjes: ontstaan, ontwikkeling, variaties* (1997). Nijmegen, p. 7-34.
- <https://meertens.knaw.nl/onderzoek/frequently-asked-questions/vragen-over-volksverhalen/>
- Meder, *Wieg in het water*.

Fabels

Fabels gaan meestal over dieren met menselijke eigenschappen. Het zijn over het algemeen korte en relatief eenvoudige verhalen met een duidelijke moraal aan het einde.

Broodjeapverhalen

Broodjeapverhalen zijn moderne sagen, ook wel bekend als *urban legends*. Ze gaan vaak over iets dat ‘een vriend van een vriend’ is overkomen. Een broodjeapverhaal is een (grotendeels) verzonnen verhaal dat soms als waar wordt doorverteld en dat ook de potentie heeft om misschien wel waar te kunnen zijn.

Mythologische verhalen

Dit zijn oorsprongsverhalen en verhalen over goden en helden die niet tot de huidige grote wereldgodsdiensten behoren. Denk bijvoorbeeld aan de Griekse en Noorse mythologie en de verhalen van de Aboriginals in Australië. In Nederland kennen we weinig of geen mythologische verhalen. Ze zijn er waarschijnlijk ooit wel geweest, maar nu niet meer bij ons bekend.

In dit cahier worden sprookjes, sagen en fabels gebruikt.

3 De opbouw van een verhaal

Niet alle volksverhalen volgen een mooie opbouw, maar grof gezegd verloopt een verhaal, zeker een sprookje, vaak als volgt: ⁶

1 **Expositie:** *Er was eens...*

De beschrijving van de beginsituatie en kennismaking met de belangrijkste personages.

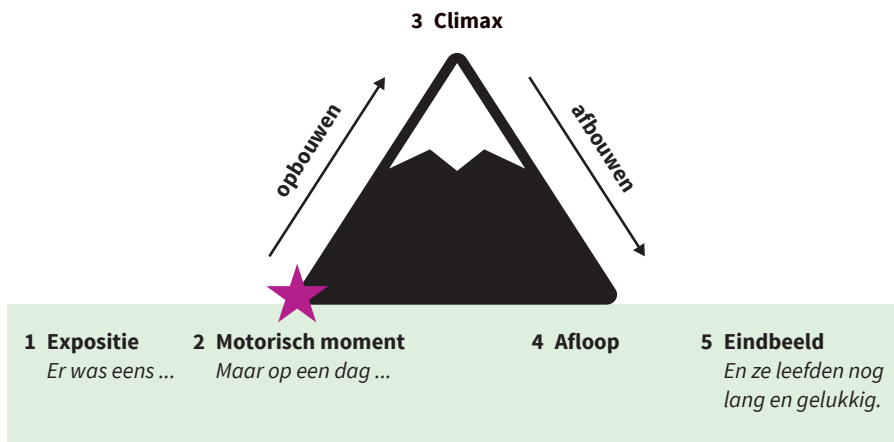
2 **Motorisch moment:** *Maar op een dag...*

Het moment waarop het verhaal daadwerkelijk van start gaat. De weg naar het hoogtepunt wordt ingezet.

3 **De climax**

Vanaf het motorisch moment bouwt de spanning in het verhaal op. De climax geeft het antwoord op de belangrijkste vraag in het verhaal, de ontknopning van een situatie of oplossing van een probleem.

⁶ Holmer, *Professioneel vertellen*, p. 25-29.

4 De afloop

Na de climax is het verhaal meestal nog niet direct afgelopen. In de afloop wordt verteld wat de ontknoping voor gevolgen heeft voor de personages in het verhaal.

5 Het eindbeeld: *En ze leefden nog lang en gelukkig.*

In het eindbeeld richt de verteller (of schrijver) zich tot de luisteraar (of lezer). Het kan een wijze les of moraal zijn, maar ook een afsluitende zin, zoals *En als ze niet dood zijn, dan leven ze nog; Wie het het laatst vertelde, die zijn lippen zijn nog warm;* of, waarschijnlijk de meest bekende, *En ze leefden nog lang en gelukkig.*⁷

4 Meer over volksverhalen

Volksverhalenverzamelaars

Volksverhalen waren in eerste instantie mondelinge overleveringen, maar op een gegeven moment begonnen mensen de verhalen te verzamelen en op te schrijven.

In onze regio zijn de Duitse gebroeders Grimm misschien wel de bekendste volksverhalenverzamelaars. Hun bundel *Kinder- und Hausmärchen*, met daarin onder andere *Hans en Grietje*, *Assepoester*, *De kikkerkoning* en *De wolf en de zeven geitjes*, werd gepubliceerd in verschillende delen vanaf 1812. Eerder was er al de Franse schrijver Charles Perrault met zijn *Histoires ou contes du temps passé, avec des moralités: Contes*

⁷ - Holmer, *Professioneel vertellen*, p. 28.